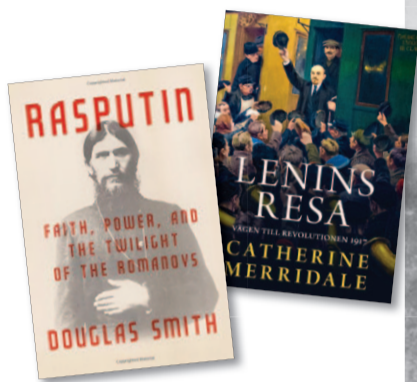

Rasputin och världens viktigaste tågärd

Facklitteratur

● **Douglas Smith:** Rasputin, Faith, Power, and the Twilight of the Romanovs. Macmillan.

● **Catherine Merridale:** Lenins resa Vägen till revolutionen 1917. Historiska Media.

När hon var liten satt min mormor i Rasputins knä. Han luktade illa, men hon fick en docka av honom. Den försvann efter revolutionen, under flykten till Finland. Det är synd, jag skulle gärna ha haft den som min amulett.

Allt som kunde förknippas med Rasputin (hårstrån, klädesplagg, m.m) var ett tag eftersökta fetischer. Rasputin begravdes i Tsarskoje Selo på kejsarinnan Alexandra Feodorovnas begäran, men efter Februarirevolutionen beordrade den provisoriska regeringen att hans kvarlevor grävdes upp och brändes för att förhindra att benresterna såldes som relikier.

Den sibiriske helbräddagöraren representerade i kejsarparets ögon den mystiska ryska folksjälen och Alexandra kallade honom i sina brev till Nikolaj för "Vår vän". Många utfattiga bönder betraktade den självlärd predikanten som ett helgon för att han hade gått från ingenting till att bli kejsarfamiljens själavårdare.

Tolerant

Grigorij Jefimovitj Rasputin (1869–1916) har i otaliga böcker porträtterats som en "mörk kraft" och hans påstådda synder och bragder fortsätter att inspirera alla från tonsättare och filmmakare till serietecknare.

Den amerikanske historikern Douglas Smith har skrivit flera prisbelönta böcker om kejsardömet Ryssland. Nu reder han ut alla händelser som har fått Rasputin att framstå i ett dåligt ljus och flera av dessa historier visar sig vara falska eller starkt överdrivna. Biografins omfattning, 700 sidor, kunde ha bantats ned, men kapitlen är korta och tematiska, vilket underlättar läsningen.

Det finns hyllmetervis med biografier om "den galne munken" men Smith lyckas ta fram en del överraskande fakta. Det visar sig att Rasputin var relativt tolerant mot judar, muslimer och homosexuella, vilket

VÄGEN TILL REVOLUTIONEN. Catherine Merridale är en underhållande författare och hon framställer Lenin som en puritansk glädjedödare som sådde fröna till Stalins ohyggliga mordbedrifter.

för ett sekel sedan var mycket ovanligt.

Sexmaskin

Rasputin trakasserades ofta av pressen under sina sista år. Tidningar hade inte minsta problem att hitta någon aristokrat, general eller hovdam som var beredd att sprida illvilliga rykten. Falska nyheter är ingenting nytt och journalister var möjligtvis ännu mindre samvetsgranna än i dag. Smith förhåller sig skeptiskt till många exilryssars memoarer och han påpekar mycket riktigt att furst Jusupovs fantasifyllda skildring av mordet på Rasputin i december 1916 är ett fullständigt lögnaktigt försvarstal.

Faktum är att Jusupov tillsammans med kejsarens kusin storfurst Dimitrij och politikern Purisjkevitj kallblodigt mördade en obeväpnad man.

Jusupov undankom efter revolutionen men förlorade största delen av sina enorma tillgångar. Hans biografi, som blev en kioskvältare, skapade den bestående bilden av Rasputin som en supande och sexgalen antikrist.

Smith betonar Rasputins djupa religiositet men övertygande bevis för att han tillhörde chlystysekten, som var ökad för sina sexuella ritualer, hittade han inte. Rasputin hade onekligen sex på hjärnan och Boney M. hade nog rätt när de

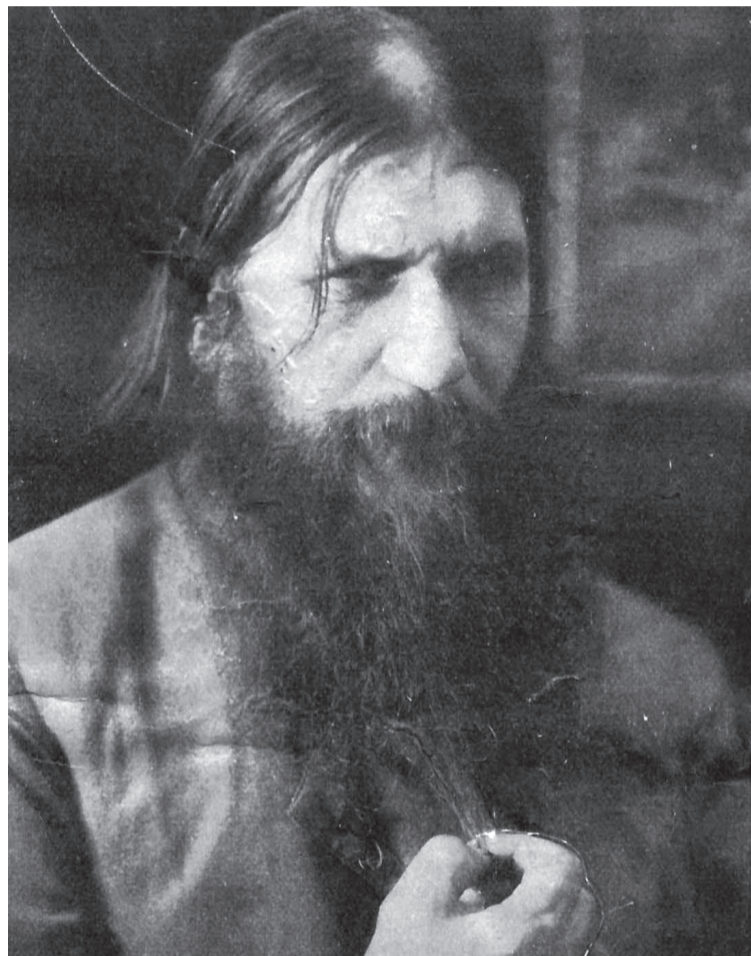
sjöng att han var "Russia's greatest love machine".

Den hypnotiske predikanten besökte prostituerade och omringades av kvinnor som hängde vid hans läppar. Hans gåtfulla karisma uppfattades av många aristokratiska damer som oemotståndlig. Hans effektiva övertalningsteknik gick mer eller mindre ut på att man inte kan få Guds förlåtelse om man inte först syndar.

Väldets undergång

I augusti 1915 övertog Nikolaj II befälet över armén och uppehöll sig därefter längre perioder vid fronten. Smith tror inte att Rasputin hade ett förhållande med kejsarinnan, men hans lugnande inverkan på den hysteriska härskarinnan och den blöddarsjuka tronarvingen Alexej gav "onkel Grisjka" utan vidare en viss makt.

Rasputin var till en början krigsmotståndare men småningom började han i sina brev ge militära råd, som kejsaren klokt nog för det mesta ignorerade. Många av Nikolajs familjemedlemmar trodde att de genom att undanröja Rasputin kunde rädda kejsardömet, men tvärtom påskyndade mordet tsarväldets undergång. Arbetarna krävde bröd, ved och fred och började strejka. Kejsarinnan försökte härska, medan Nikolaj helst bara ville avsäga sig ansvaret för allt. Februarirevolutionen

FALSKA FAKTA. Douglas Smith förhåller sig skeptiskt till många exilryssars memoarer och han påpekar mycket riktigt att furst Jusupovs fantasifyllda skildring av mordet på Rasputin 1916 är ett lögnaktigt försvarstal.

bröt ut drygt två månader efter mordet på Rasputin.

Lenins tåg

Upproret, som enligt vår gregorianska kalender skedde i mars, ledde till Nikolajs abdikation. Lenin befann sig i landsflykt i Zürich när han fick höra nyheterna och fick bråttom att återvända hem för att leda bolsjevikpartiet. Britterna var inte beredda att hjälpa Lenin för att de mycket riktigt misstänkte att han var ute efter en separatfred med centralmakterna. Tyskarna hade däremot stort intresse av att erbjuda Lenin och hans ryska medresenärer ett plomberat tåg samt fri genomfart genom fiendeland.

Numerärt var bolsjevikerna fortfarande ett ganska obetydligt parti, men om de lyckades överta makten var det sannolikt att de skulle sluta ett fredsavtal med centralmakterna. Därefter kunde tyskarna frigöra hundratusentals soldater som man i stället tänkte flytta till Västfronten för att användas mot Ententen.

Stockholm knutpunkt

Catherine Merridale är en prisbelönt brittisk historiker som har skrivit flera böcker om Ryssland. "Lenins resa, vägen till revolutionen 1917" är hennes tredje verk som har översatts till svenska. Om det inte vore för Lenins tågresa skulle den ryska revolutionen aldrig ha trampat ur barnskorna, påstår Merridale.

Med hjälp av de ursprungliga tidtabellerna korsade hon själv också Nordeuropa i Lenin och hans fru Krupskajas tågspår. Men i motsats till exilryssarna behövde hon inte tillbringa sju nätter i rad i en obekvämtågkupé, utan sovbräts.

Kapitlet som handlar om färden genom Sverige (från Trelleborg upp till Haparanda) hör till de mest fascinerande. Stockholm var en viktig knutpunkt för ryska revolutionärer och tyskarna slussade stora summor via revolutionärer som Jakob Fürstenberg och Parvus till fredshetsare i Ryssland. Det finns många indicier för detta, men bolsjevikerna lyckades förstöra alla hårda bevis för att Lenin personligen tog emot pengar av tyskarna.

Merridale är en underhållande författare och hon framställer Lenin som en puritansk glädjedödare som sådde fröna till Stalins ohyggliga mordbedrifter. "Lenin on the Train" (den ursprungliga titeln) handlar inte bara om själva tågresa, Merridale ger också en bild av det kaotiska läget månaderna efter Lenins triumfartade välkommande på Finlandsstationen i Petrograd.

Både Rasputinbiografien och Lenins resa utgör fascinerande läsning för den som vill fördjupa sig i alla faktorer och händelser som bidrog till att vårt eget land kunde uppnå självständighet.

ALBERT EHRNROOTH